

**MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ
ARQUEOLÒGICA PREVENTIVA
REALITZADA A LA FINCA DEL PASSATGE DEL
PATRIARCA, 4 A
BARCELONA (BARCELONÈS)
CODI: 076/14
EXPEDIENT DGPC: R/N 470 K121-NB-2014/1-11266
6-20 agost 2014**

**PROMOTOR: Hermanos Carreras Gil de
Santivañes CB**

**Realització:
ARQUEÒLEGS.CAT, S L**

Direcció Tècnica:

Júlia Miquel López

Artés, desembre de 2014

INDEX

1.- INTRODUCCIÓ

Fitxa tècnica del jaciment	3
Situació geogràfica	4

2.- DADES GENERALS

Motivació	6
Àrea d'actuació	7
Promotor	8

3.- MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

Antecedents i notícies històriques	8
Descripció del sector entorn al Passatge del Patriarca	11
Descripció de la finca	14
Recerques arqueològiques prèvies	15
Projecte d'intervenció arqueològica i objectius	16
Metodologia	17

4.- TASQUES ARQUEOLÒGIQUES REALITZADES

18

5.- CONCLUSIONS

22

6.- BIBLIOGRAFIA

23

ANNEX 1

REPERTORI D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

ANNEX 2

INVENTARI FOTOGRÀFIC
CONTACTES FOTOGRÀFICS

ANNEX 3

INVENTARI DE MATERIALS

ANNEX 4

PLANIMETRIA

FITXA TÈCNICA

Jaciment: Barcelona

Intervenció: Passatge del Patriarca, 4 A

Municipi: Barcelona

Comarca: Barcelonès

Codi: 076/14

Coordenades UTM : X: 430913 Y: 4581928 Z: 11,53 msnm

Resum: Control i seguiment arqueològic de la realització d'un pou per instal·lar un ascensor

Paraules clau: Pou, rebaix, control arqueològic, estructures soterrades

Campanya: 6-20 agost 2014

Promotor: Hermanos Carreras Gil de Santivañes CB

Tipus d'intervenció: Preventiva

Motivació: Zona inclosa dins Zona d'Interès Arqueològic

Cronologia: romana-contemporània

Coordinador de la intervenció arqueològica: Oriol Achón Casas

Director de la intervenció arqueològica: Júlia Miquel i López

Dibuix i Digitalització: Júlia Miquel i López

Empresa arqueologia: ARQUEÒLEGS.CAT, SL

1.- INTRODUCCIÓ

Amb motiu de la realització d'un projecte d'instal·lació d'un ascensor a la finca de veïns situada al passatge de Patriarca, 4 A de Barcelona, es plantejà la necessitat de realitzar tasques de control i seguiment arqueològic, donat que el projecte contemplava la realització d'un pou.

En aquest sentit la representat dels propietaris i promotors de l'obra, la senyora Soledad Carreras Gil de Santivañes presentà una petició per realitzar la dita intervenció arqueològica entre els dies 6 i 20 d'agost de 2014.

Les tasques arqueològiques foren encomanades a l'arqueòloga Júlia Miquel i López i gestionades per l'empresa ARQUEÒLEGS.CAT, SL.

Situació geogràfica

La comarca del Barcelonès, comprèn el territori estès entre la Mediterrània i la Serralada Litoral, en el tram conegut com a Collserola i delimitat pels rius Llobregat i Besòs. Des del punt de vista morfològic s'observen dues grans unitats, Collserola i el Pla.

A la Serra de Collserola s'hi trobem una formació de horst compost per materials granítics i esquistosos, limitat al Nord pel Vallès (Sector central de la Depressió Prelitoral), a Llevant amb el Turó de Roquetes (Besòs), al Sud el Turó de Valldaura i a l'Oest pel Llobregat.

Quant al Pla, es troba obert a mar i limitat per la Serralada Litoral i a migjorn per la falla que segueix ran de mar des del Garraf i el turó de Montjuïc fins al Turó de Montgat, més enllà del Besòs. La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano- balear, va dibuixar el que a grans trets, havia de ser la costa catalana.

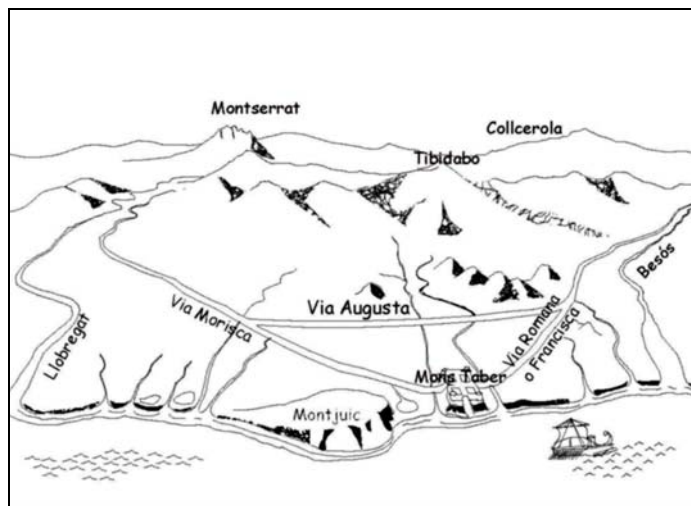
En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic, sedimentaren dipòsits marins del qual son testimonis una sèrie de petits i suaus turons (dels Ollers, del Tàber, de les Falzies, de la Bota). La falla es fa visible al Pla ja que si des de Collserola

els dipòsits baixen d'una manera continuada, suau i regular, al punt de contacte entre Ciutat Vella i l'Eixample es produeix una ruptura amb la presència d'un salt o esglaó d'uns 20 metres, clarament visible en la morfologia urbana (les baixades de Jonqueres, de la Via Laietana, els carrers d'Estruc, de les Moles o de Jovellanos). Aquest salt fou aprofitat per la defensa de la ciutat situant-hi les muralles o a nivell econòmic, amb la ubicació de diversos molins a la zona coneguda com de les moles (actual carrer de les Moles).

De l'esglaó cap al mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó que ens trobem un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents i dels deltes dels rius veïns i del corrent litoral.

En aquest sector del pla es formaren maresmes i estanyols, però com que la costa ha anat avançant, molts d'aquests ja no existeixen en l'actualitat tot i que molts d'ells han continuat vius en els topònims de la ciutat (Banyols, a la marina de Provençals; la Llavinerera, a Portal Nou; la Llacuna i la Llanera al Llobregat o l'estany del Cagalell al Port).

Recreació del Pla de Barcelona amb les principals vies

Quan el terme municipal de Barcelona, aquest compren una extensió de 1.754.900 h i s'estén a la costa mediterrània en una plana de 5 Km d'amplada limitada al NW per la Serra de Collserola (que culmina a 512 metres amb el Tibidabo), entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besòs.

La seva funció de capital sempre ha estat afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord Sud la Catalunya Central (el Llobregat i l'eix Besòs – Congost –Ter).

En definitiva es tracta d'un territori format a causa de l'acumulació de sediments provinents de les rieres, torrents i deltes dels rius propers a la ciutat així com de sediments marins, donat que en el transcurs dels segles Barcelona ha guanyat terreny al mar. En aquesta plana completament urbanitzada destaquen varies zones clarament diferenciades, el nucli antic que correspon a la primitiva ciutat romana damunt del Mont Tàber (15 metres) proper al mar; el nucli de Montjuïc al sud, que s'aixeca suaument al pla i que cau bruscament sobre el mar fent-se inexpugnable el seu accés des de aquesta posició i els ravals més pròxims que s'originaren entorn aquests nuclis. Per altra banda, tenim tota una sèrie de nuclis poblacionals que emergits fora muralles acabaran essent absorbits per la ciutat en una de les seves dues importants crescudes (les muralles del S. XIII o l'expansió del S. XIX amb la creació de l' Eixample).

2.- DADES GENERALS

Motivació

La zona objecte de la present intervenció arqueològica es troba dins l'àrea d'interès arqueològic de la ciutat de Barcelona, per la qual cosa es demanà el preceptiu permís d'intervenció arqueològica, segons l'article 47 i següents de la Llei 9/1993 de 30 de setembre, del patrimoni cultural català i el Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic. La resolució autoritza la intervenció arqueològica, entre els dies 6 i 20 d'agost de 2014 i com a intervenció portada a terme a la ciutat de Barcelona el codi 076/14, essent dirigida per l'arqueòloga Júlia Miquel i López i gestionada per l'empresa ARQUEÒLEGS.CAT, SL.

El plantejament de la intervenció arqueològica venia motivat per la instal·lació d'un ascensor dins d'una finca d'habitatges, circumstància que motivava la excavació d'un pou actuant, d'aquesta manera en el subsòl.

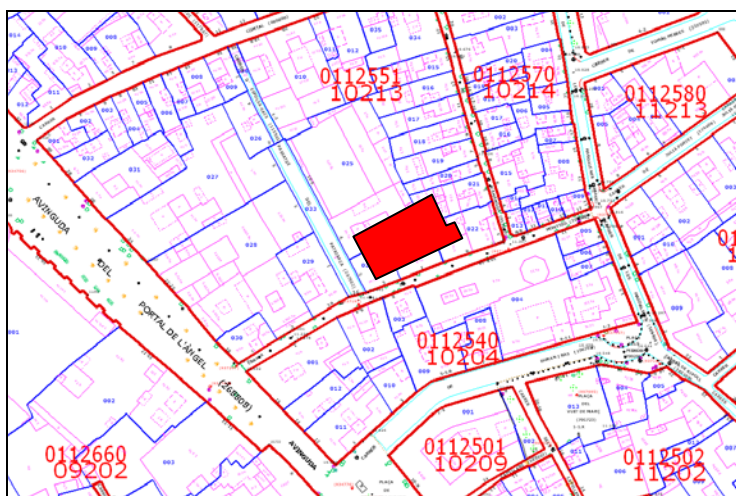

Àrea d'actuació

La finca on es va intervenir arqueològicament es troba situada al Passatge del Patriarca núm. 4 A, al districte de Ciutat Vella. Té la fitxa cadastral núm. 0112551-025.

Vista aèria de l'edifici. Font: Google Earth

Situació de la finca núm. 4 A dins el parcel·lari de Barcelona (marcada en vermell)

La actuació arqueològica afectava la zona comunitària de l'edifici d'habitatges, concretament al forat de l'escala d'accés a les diferents plantes i en el seu desenvolupament es va seguir el Projecte d'Intervenció Arqueològica redactat pel Servei d'Arqueologia de Barcelona i definit en funció del interès arqueològic i de l'alt valor històric de la zona, d'acord amb el que estableix la normativa municipal i la legislació vigent.

Promotor

El promotor de l'obra són els propietaris de la finca Hermanos Carreras Gil de Santivañes, la execució de les tasques arqueològiques foren encomanades a l'empresa ARQUEÒLEGS.CAT, SL i la realització de les mateixes a l'arqueòloga Júlia Miquel i López.

3.- MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

Antecedents i notícies històriques

L'interès de l'indret justifica la intervenció arqueològica ja que es troba relacionat amb un sector de gran importància històrica per a Barcelona resumida, a grans trets:

L'edifici es troba situat a l'exterior de la *Barcino* romana, és a dir fora muralles i gairebé davant d'una de les portes d'accés al recinte, la coneguda en època medieval com a *Porta Bisbal*. Aquesta zona es contigua al vall o perímetre de seguretat entorn a les muralles i que en època romana i tardoantiga era dedicada a horts i que donada la pressió demogràfica fou ocupada a inicis de l'alta edat mitjana formant un petit burg, conegut com a *Vilanova dels Arcs*, per la proximitat als aqüeductes que bastien d'aigua a la ciutat. La ocupació humana del sector s'ha documentat arqueològicament a partir dels segles IX i X, malgrat que aquesta zona estava condicionada per la seva proximitat al recinte fortificat romà, fet que impossibilitava la urbanització de l'indret i amb el decurs del temps van començar a aparèixer construccions destinades preferentment a activitats agrícoles.

Restitució hipotètica de la porta *decumana* i dels aqüeductes de la ciutat romana de Barcelona (s. V).
MHCB

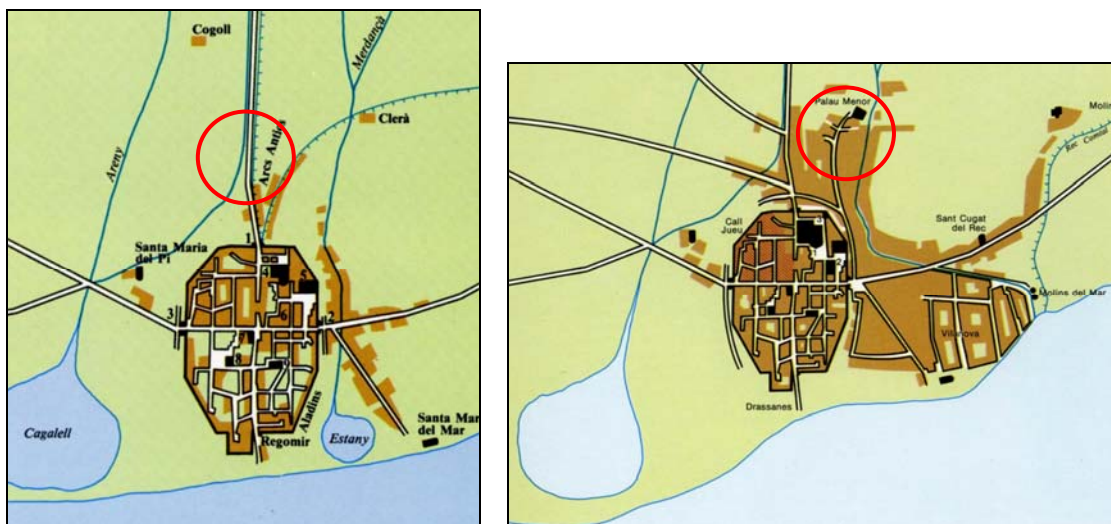

En aquest sentit, les excavacions arqueològiques realitzades en la zona han constatat la presència d'estructures residencials i de producció.

Destaca especialment les restes d'una vil·la suburbana localitzades a la plaça d'Antoni Maura o les múltiples sitges documentades en l'excavació de la Plaça de la Catedral l'any 1989.

També s'han documentat àrees d'enterrament o petites necròpolis, documentades bàsicament a partir del segle IV d. C., i que es troben situades al voltant de les vies d'accés que conflueixen en la porta *decumana* de la muralla romana, la qual, des d'època medieval, es coneguda com a Porta Bisbal. Aquestes zones de necròpolis foren documentades durant la construcció de l'actual seu del Col·legi d'Arquitectes al carrer dels Arcs i carrer Capellans).

Aquest sector de l'ager de *Barcino* continuà amb la seva ocupació fins aproximadament els inicis dels segles X- XI, moment en que comença a documentar-se l'aparició de la coneguda com a **Vilanova dels Arcs** o **Burg dels Arcs** anomenada així per la proximitat dels aqüeductes, els arcs dels quals foren aprofitats per recolzar algunes de les noves edificacions.

Topografia de Barcelona als segles XI (esquerra) i segle XII (dreta) on es pot observar el creixement de la Vilanova dels Arcs.

Font: P. Banks *L'estructura urbana de Barcelona*, dins **Història de Barcelona**

Fins que l'any 985 Al- Mansur la va atacar, Barcelona conservava molts elements d'època romana ja que la documentació del segle X parla de reparacions posteriors d'estructures antigues. Abans de l'any 1000 s'estava

remodelant la muralla, els banys públics es seguien utilitzant i l'any 1045 es consagrà la catedral, edifici romànic bastit damunt la primera basílica paleocristiana.

A partir de l'any 985 es detecta una puixança econòmica i comença a la ciutat un creixement demogràfic que afecta l'ocupació de l'espai del recinte emmurallat i comencen a créixer barris fora muralles: els Arcs Antics, Santa Maria del Pi, Santa Maria del Mar o Sant Pere de les Puelles.

Un cop entrat en els segles XII- XIII es començà a consolidar en aquesta zona de la ciutat tot un teixit urbà de característiques pròpiament medievals, donant lloc a l'aparició de carrers com el de la Corribia o ja en el segle XIV la coneguda com a Plaça Nova. A partir d'aquests moments els burgs o *viles noves* esdevindran importants nuclis tant a nivell de població com de producció i comerç.

Durant el segle XIII Barcelona mirà d'incloure dins la ciutat els nous barris i suburbis que s'havien anant formant extramurs i solucionar, alhora, el problema que representava la riera de la Rambla que provocava nombroses inundacions, aixecant-se la muralla durant el regnat de Jaume I.

Topografia de Barcelona a l'any 1200 (esquerra) i 1280 (dreta) on s'observa l'expansió de la ciutat i la construcció de la muralla medieval. Font: P. Banks *L'estructura urbana de Barcelona*, dins **Història de Barcelona**

Tota aquesta estructuració social i urbana es mantindrà gairebé sense canvis fins entrat el segle XX. No obstant, aquesta zona de la ciutat no restà al marge de les transformacions pròpies de tota ciutat. Així doncs, ja en els segles XVIII i XIX es poden observar un seguit de campanyes edificies que afecten als edificis tant en el seu alçat, com en el subsòl dels solars on es troben construïts. Efectivament, aquest és un període en el que s'excaven múltiples soterranis i en el que es construeix gran part de la xarxa de canalitzacions subterrànies de les finques - clavegueres, pous cecs, pous d'aigua- i d'altres estructures més relacionades amb les activitats de caire artesanal. De la mateixa forma es documenta també una actuació en la fesomia dels carrers en diferents zones de la ciutat, que afecta tant a l'amplada dels mateixos com a l'alineació de la façana dels edificis que en ells es troben.

Descripció del sector entorn al Passatge del Patriarca

A nivell urbanístic el sector entorn a l'actual passatge ve marcat per la construcció del monestir de Santa Maria de Montsió.

Gravat de 1854 del claustre de Montsió. (AHCB)

La fundació d'aquest monestir es va portar a terme gràcies a la voluntat de Maria d'Aragó, filla de Jaume II el Just. Aquesta als vint anys d'edat (1319) va quedar vídua i va entrar al monestir de Sixena, de l'orde de l'Hospital. Més endavant va contactar amb l'orde dels predicadors i aconseguí llicència per la fundació d'una casa de monges dominiques a Barcelona, fet que es va

formalitzar el 1347, amb l'autorització de la seva germana Blanca, priora de Sixena. En aquell document fundacional s'establia en cent el nombre de monges de la comunitat, a més de dotar-la econòmicament.

La fundadora va morir aquell mateix any, deixant el monestir acabat de fundar com a beneficiari dels seus béns. Després de trobar un lloc idoni pel seu assentament, el 1351 es posà la primera pedra del nou monestir, extramurs i prop de les drassanes. Malgrat el que es va establir al document fundacional (posar-lo sota l'advocació de Santa Maria), el nou monestir s'anomenava de Sant Pere Màrtir. Com a fundadores, van arribar a la ciutat monges del monestir de Prulla (Aude), la primera priora fou Constança de Bellera. Mentre el monestir va estar en obres, les monges es van estar en una casa del portal de Jonqueres i el 1354 van passar a l'antiga comanda templera de Santa Maria de Palau, que s'havia tancat el 1317 i en aquest moment era propietat del bisbe de Vic.

El 1357 el nou monestir de les drassanes ja estava a punt per ser ocupat i shi van poder traslladar les monges. Aviat es va veure que el lloc triat per aixecar el monestir no era l'adequat ja que es trobava molt desprotegit, el 1359 les monges van haver de fugir a causa d'un combat que va tenir lloc a la cota barcelonina. El 1370 la comunitat va rebre de Pere el Cerimoniós uns solars propers a l'Hospital d'en Colom (ara Hospital de la Santa Creu), a més van adquirir la casa d'en Porta, situada també en aquell indret. El canvi va fer-se amb rapidesa, el 17 d'abril de 1371 ja s'hi van poder traslladar.

A la plaça de Santa Anna hi havia una comunitat de canonges (la de Santa Eulàlia del Camp), formada per les comunitats de Santa Eulàlia i la de "frares del sac", unides des del 1293. El recinte monàstic era arquitectònicament important i el 1390 van adquirir la veïna capella dedicada a Nostra Senyora de Montsió. Els monarques Maria de Castella i Alfons el Magnànim, protectors de la casa dominicana de Sant Pere Màrtir van impulsar el intercanvi d'establiments entre aquesta casa, la de Santa Eulàlia del Camp, i Santa Anna.

El papa Martí V va sancionar aquesta combinació, per la qual les comunitats de Santa Anna i Santa Eulàlia es fusionaven, establint-se a Santa Anna; mentre que Sant Pere Màrtir passava a ocupar el lloc que deixava lliure Santa Eulàlia. El trasllat efectiu de la comunitat es va fer el 1423, canviant en aquell moment el títol anterior pel de Montsió.

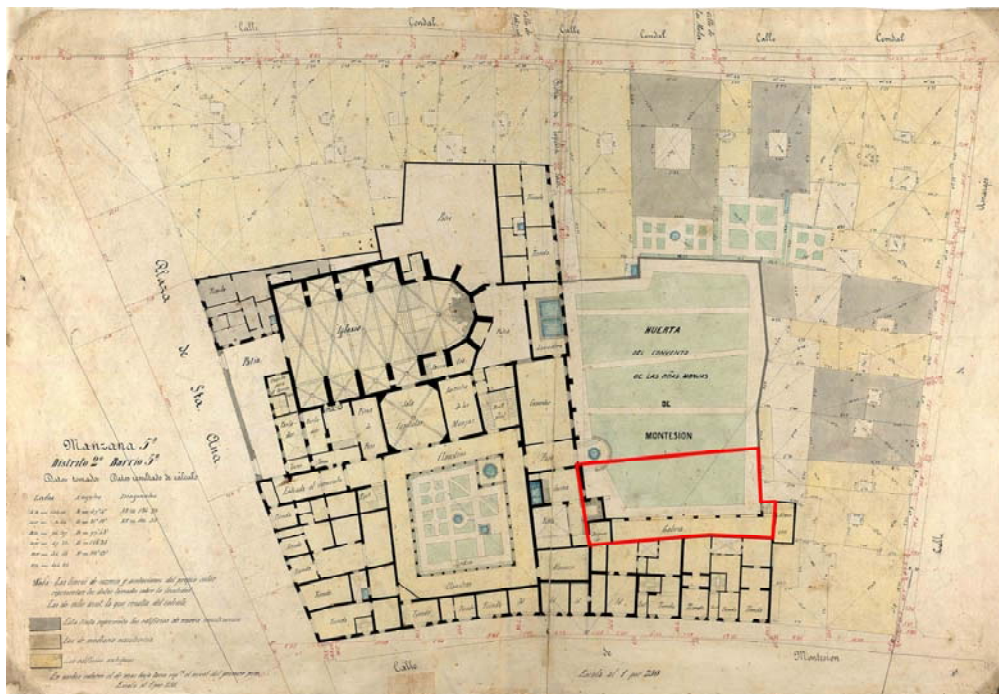
El monestir passava per un període de prosperitat, que es reflecteix en les ampliacions fetes a les dependències conventuals en el segle XVI. El 1714 el monestir fou bombardejat i les monges abandonaren la clausura. Les obres de restauració, un cop va poder tornar, foren llargues i costoses. El monestir va quedar també afectat per la Guerra del Francès (1809, 1814), i per una ocupació militar el 1823. El 1835 la comunitat es va veure obligada a abandonar-lo, mentre era ocupat pel *Liceo Filarmónico-Dramático Barcelonés*. Van poder recuperar el lloc el 1845, en un estat lamentable. El 1869 els militars van tornar a ocupar el monestir, que la comunitat es va veure obligada a abandonar i refugiar-se al monestir dels Àngels. Mentre els ocupants intentaven la demolició dels edificis, es va començar una campanya per salvar el monument, especialment el claustre. Finalment el 1875 les monges en van recuperar la propietat, però en tal estat de ruïna que finalment es va optar per vendre el solar i aixecar un convent nou.

El 1886 van començar les obres a l'actual Rambla de Catalunya i el trasllat es va poder fer el 1888. En aquesta data va començar també el trasllat del claustre al nou emplaçament. Per contra, el monestir va sortir relativament ben parat de la Setmana Tràgica (1909) i les destrosses no foren massa importants, en relació a les que van patir altres convents de la ciutat. El darrer episodi es va produir el 1936, quan van deixar altra vegada el monestir. Al seu retorn van cercar un lloc més adient per establir-se. El 1947 van comprar una finca a Esplugues i el 1950 s'hi van traslladar, amb el claustre, que van traslladar i remuntar per segona vegada.

Es coneix la planta del darrer moment de funcionament del monestir gràcies a l'aixecament realitzat entre els anys 1859 i 1861) per l'arquitecte Miquel Garriga i Roca, conegut per *Quarterons Garriga*.

Gràcies a aquest aixecament es pot observar que el solar damunt el qual es bastí l'actual edifici ocupa l'antic hort del convent i els pilars d'una galeria, observant també que la línia de façana segueix la projecció original de les edificacions conventuals.

Imatge del Full 48 dels Quarterons Garriga (Arxiu Administratiu de Barcelona). En vermell l'espai que ocupa actualment la finca objecte d'intervenció arqueològica

Descripció de la finca

L'actual edifici que ocupa el núm. 4 del passatge del Patriarca està inclòs dins del *Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històrico-Artístic de la Ciutat de Barcelona* del 1979, categoria B, cap. II, fitxa 531.

També està inclòs al *Pla Especial del Patrimoni Arquitectònic i Catàleg del Districte 1-Sector Central, categoria B*, núm. element 131 (Identificador 480).
Planejament: PGM 12b (p).

Segons la fitxa del Catàleg del Patrimoni Arquitectònic l'edifici conegut com *Casa Carreras*, i que inclou les finques núm. 2 i 4 del passatge del Patriarca, i el núm. 5 del carrer de Montsió es una construcció atribuïda a Josep Puig i Cadafalch com a obra realitzada cap el 1920, tot i que no pot descartar-se que es tracti només de la reforma d'un edifici que ja existia quan, vint anys abans, Puig bastí *Els Quatre Gats* o casa Martí. Ja aleshores dissenyà la porta de ferro

realitzada per Manuel Ballarín que tanca el passatge i uneix l'edifici que ens ocupa amb la casa Martí, a la qual es refereix en múltiples elements decoratius. És curiós que, tot i ser coneguda com a casa Carreres, té com a emblema la mateixa "M" que aquella. A la planta baixa té arcs de maó vist sobre columnes i un portal amb timpà de mosaic. Al damunt hi ha dos pisos amb finestres i balcons tallats al mur i voltats d'esgrafiats. El tercer pis està format per una galeria d'arcs escarsers sobre pilars prismàtics, i tanca l'alçat una cornisa i merlets esgraonats de maó. Aquest coronament continua a l'edifici del costat, el número 4 del passatge, amb els mateixos esgrafiats i finestres, però amb portals amb llinda als baixos, tot i que hi reapareixen el revestiment ceràmic sobre basament de pedra. Aquest tret es manté als magatzems baixos que l'estenen a continuació fins al final del passatge, on un pont recte, lobulat i recobert de trencadís blanc, comunica la terrassa posterior del pis principal de la casa del Portal de l'Àngel, 24, amb el que havien estat els seus jardins. A la façana del passatge hi ha dos plafons de rajoles pintades. Un, amb sant Joaquim sobre el portal del número 4 i, més a la vora de Montsió, un altre amb sant Eloi, d'excel·lent dibuix modernista sota fornícula de pedra molt ornamentada.

Vista de la façana de l'edifici i detall de les rajoles dels plafons

Recerques arqueològiques prèvies

Ciutat Vella es troba dins una Zona d'Interès Arqueològic. Es per això que des de fa anys qualsevol obra arquitectònica que porti implícita un rebaix de terres ha de contemplar una intervenció arqueològica preventiva, d'acord amb la normativa municipal.

Com a intervencions arqueològiques destacades al sector properes a la zona del present control i seguiment arqueològic, cal destacar, per ordre cronològic d'intervenció:

- (275/05 i 065/6) Excavació al carrer Duran i Bas, 7 dirigida per Júlia Miquel i Rebeka Garcia (VECLUS). Es documentaren diverses fases d'ocupació des d'època medieval fins època contemporània relacionades amb el palau situat al costat.
- (080/07) Excavació al Cinema París, Avinguda Portal de l'Àngel, 11-13, dirigida per José Manuel Espejo (Atics, SL) , trobant una calçada romana i una sitja, sitges medievals i murs moderns i contemporanis.
- (105/07) Excavació a l'Avinguda Portal de l'Àngel, 20-22, dirigida per Jordi Guàrdia (Arqueociència, SL) en la rehabilitació d'un edifici. Havia la possibilitat de trobar estructures del convent però únicament es van documentar estructures relacionades amb l'edifici actual
- (005/08) Sondeig al carrer Estruc, 8 dirigit per Bertha Durà (CHROMA, SL) que resultà negatiu.
- (057/09) Excavació al carrer Duran i Bas, 16 dirigida per Lluís Juan (ATICS, SL) en que es trobaren part dels murs de l'edifici anterior.
- (095/09) Excavació al carrer Montsió, 17 dirigida per Jordi Ardiaca (CODEX) en que es documentaren diverses estructures de finals segle XVII i inicis segle XVIII.
- (092/09) Excavació de diverses cales a l'Avinguda del Portal de l'Àngel, 12 dirigida per Miquel Gea i Núria Cabañas (ACTIUM, SL) documentant parts de murs medievals que tallaven estrats romans.

Projecte d'intervenció arqueològica i objectius

Davant l'afectació de subsòl en un jaciment arqueològic, resta a l'empara del que s'estableix a l'article 34.3 i l'article 47 i següents de la *Llei 9/93 del Patrimoni Cultural Català*, (DOGC núm. 1807) es considera necessari realitzar una intervenció arqueològica de tipus preventiu. Així mateix, aquesta es veu reforçada pel Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm.3594).

La intervenció arqueològica venia motivada per la instal·lació d'un ascensor en un edifici d'habitatges plurifamiliar al número 4 A del passatge del Patriarca, del districte de Ciutat Vella.

Segons el projecte d'intervenció arqueològica s'havia de fer el seguiment arqueològic de tots els rebaixos de terres necessaris per a l'execució del projecte d'instal·lació d'un nou ascensor. Aquests treballs significaven l'excavació d'una cala de dimensions 1,80x1,20x1,50 metres, així com el sanejament del paviment de tota l'àrea on es realitzarà l'ascensor.

En aquest sentit, la promoció de l'obra va demanar el preceptiu permís d'intervenció arqueològica. Amb data 1 d'agost de 2014 es dictà resolució des del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, autoritzant la intervenció arqueològica preventiva de control arqueològica a realitzar entre els dies 6 i 20 d'agost de 2014, sota la direcció de l'arqueòloga Júlia Miquel i López i gestionada per ARQUEÒLEGS.CAT, S L.

Metodologia

Les tasques arqueològiques es realitzaren seguint el mètode de registre de les dades que facilita l'excavació proposat per E.C. Harris i A. Carandini, modificat a partir de la pràctica arqueològica en aquest tipus de jaciments i de les circumstàncies concretes de l'excavació.

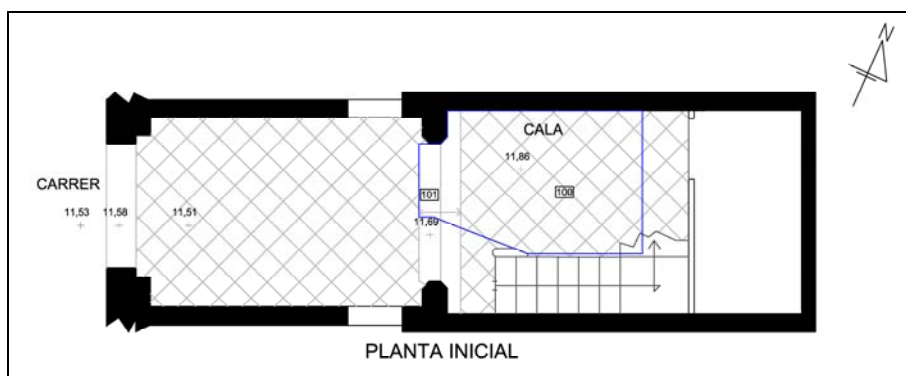
Per al registre objectiu dels elements i estrats que es van anar descobrint es va realitzar una numeració correlativa d'aquests denominats *Unitat Estratigràfica* (u.e.) que individualitza uns dels altres i de la que es realitza una fitxa en la qual s'indica: la seva ubicació en el context general del jaciment, la seva ubicació en les plantes i seccions, la seva definició i la seva posició física respecte a les altres u.e. La recerca es completa amb l'aixecament planimètric de les estructures així com el reportatge fotogràfic de les mateixes.

4.- TASQUES ARQUEOLÒGIQUES REALITZADES

Les tasques arqueològiques s'iniciaren començant per delimitar l'àrea d'intervenció on s'havia d'efectuar el pou per l'ascensor.

La cala marcada venia delimitada per la paret que delimita amb el local veí, les dues parets de la caixa de l'escala, per seguir en diagonal en direcció als graons, per tal de deixar prou espai de circulació pels veïns. D'aquesta manera resultà una cala de forma pentagonal, més estreta en el seu costat sud-oest, tenint finalment unes mides de 2,70x2,00m en els seus costats més grans, ocupant un àrea de 5,65 metres².

Planta del vestíbul i el sector on es va realitzar la cala pel pou de l'ascensor

Vista general del vestíbul de la finca i imatge del sector objecte d'intervenció arqueològica

Un cop marcat el perímetre del rebaix amb la radial es va procedir a afectar amb martell compressor el paviment actual del vestíbul (u.e. 100) consistent en rajoles de marbre de mides 25x25x2 cm així com una part dels dos graons d'accés (u.e. 101) bastits amb maó massís i coberts amb un aplacat de marbre i la seva preparació de morter de calç (u.e. 102).

Desmuntatge del paviment (u.e. 100) i dels graons (u.e. 101)

Per sota es va documentar un estrat de reompliment d'uns 30 cm de potència (u.e. 103) format per terra i cendres força escòria de metall i amb la presència de fragments de les rajoles que formen part dels plafons de la façana, així com ceràmica vidrada contemporània.

Dues vistes del reompliment u.e. 103

Un cop afectat el reompliment es va poder posar al descobert la riostra que fonamenta l'arcada que separa el vestíbul (u.e. 108).

Vista en primer terme la riostra (u.e. 108)

Netejant la riostra es va poder observar una trapa quadrada bastida amb blocs de pedra i amb restes d'una anella de ferro al mig, que indicava l'accés a una estructura subterrània.

A la resta de la superfície de la cala es va poder documentar una solera de maons (u.e. 105) la qual es trobava afectada (u.e. 106) per dues canalitzacions de ferro (u.e. 107).

Dues vistes de la trapa i la solera documentades

Seguidament es va procedir a obrir la trapa trobant que donava accés a una fossa sèptica o pou mort (u.e. 104), el qual es trobava ple fins dalt de sediment, resultant impossible poder accedir al seu interior.

Moment en que es va aixecar la tapa i vista de l'interior de la fossa sèptica

Donades les circumstàncies, des de la direcció de l'obra es va decidir demanar l'ajut de professionals del ram, donada la perillositat del sediment, per tal de buidar amb una bomba el sediment (u.e. 109) que reomplia la fossa sèptica.

Un cop buidat l'interior es va poder accedir un cop que es van afectar les canalitzacions de ferro (u.e. 107) i reconduir-les per mitjà d'un tub de plàstic.

La fossa sèptica u.e. 104 presenta una planta rectangular de dimensions interiors de 3,50 x 2,55 metres i te una alçada màxima de 2,15 metres. Esta bastida amb maons massissos amb un arrebossat de morter per tot el seu perímetre interior per tal d'impermeabilitzar l'espai, arrebossat que també s'observà en el fons, un cop buidat el sediment u.e. 109 que cobria tota la fossa.

Dues vistes de l'interior de la fossa sèptica u.e. 104

La fossa sèptica està coberta amb una volta de maons formant una volta a la catalana, és a dir, amb una solera també de maons plans formant tres capes lligades entre si amb morter.

Vista de la volta de maons de la fossa sèptica

Amb la documentació de la fossa sèptica es donà per acabada la intervenció arqueològica.

5.- CONCLUSIONS

Amb la intervenció arqueològica realitzada a l'interior de la caixa d'escala de la finca es va poder constatar, per una banda, la riostra que fonamenta l'accés arquitravat que emmarca l'accés a l'escala comunitària de la finca.

Vista del vestíbul i els graons d'accés a la caixa de l'escala amb l'estructura dels pilars arquitravats

Per un altra, es va poder determinar la presència d'una fossa sèptica d'època contemporània relacionada amb l'antic sistema d'evacuació d'aigües residuals de l'edifici i que presenta unes característiques comunes a d'altres estructures similars documentades a la ciutat de Barcelona i d'altres indrets de Catalunya. Aquest sistema es mantingué en ús fins ben entrat el segle XIX en que les finques urbanes s'anaren incorporant paulatinament a la xarxa general de clavegueram de la ciutat.

La excavació fins a cota d'afectació del pou per l'ascensor també ha constatat l'absència de cap element relacionat amb l'antic convent o monestir de Santa Maria de Montsió, tant a nivell d'estructures com de material arqueològic. Destaca únicament la recuperació de fragments de rajoles vidrades que formaven part del plafó decoratiu que es conserva la façana.

6.- BIBLIOGRAFIA

BALAGUER, V. (1865) **Las calles de Barcelona**, 2 volums. Barcelona.

BANKS, PHILIP (1988) **The inhabitants of Barcelona in 1145** dins *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, 9 pp 143-166

CIRICI, A. (1971) **Barcelona pam a pam**. Editorial Teide, Barcelona.

CLARAMUNT, Salvador (1985) **El arrabal de las Ramblas en la Barcelona del siglo XV** dins *La España medieval, 7. La ciudad hispànica durante los siglos XIII al XVI (II)*. Madrid. pp. 1407-1430

CUBELES, A. (2003) **Les muralles de Barcelona a L'Art Gòtic a Catalunya. Arquitectura III. Dels palaus a les masies**. Vol III, Enciclopèdia Catalana, Barcelona. pp 138-141.

DURAN I SANPERE, Agustí (Dir.) (1975) **Història de Barcelona**. Volum I *De la Prehistòria al segle XVI*.

FIGUEROLA, P.J.; MARTÍ, J.M. (1995) **La Rambla. Els seus convents. La seva història**. Catàleg Monumental de l'Arquebisbat de Barcelona, Vol. VI/2, Arxiu Diocesà de Barcelona, Barcelona.

FIGUEROLA ROTGER, Pere Jordi (2003) **Els convents de la ciutat de Barcelona al segle XV** dins *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura II. Catedrals, monestirs i altres edificis religiosos 2*. Volum II, Enciclopèdia Catalana, Barcelona. pp 230 a 238

GALERA, M.; ROCA, F.; TARRAGÓ, S. (1982) **Atlas de Barcelona**. Barcelona.

GARCÍA I ESPUCHE, A. I GUÀRDIA I BASSOLS, M. (1986) **Espai i societat a la Barcelona pre-industrial**. Edicions de la Magrana, Barcelona.

GUÀRDIA, M. (2003) **Les ciutats i les viles. La ciutat de Barcelona a L'Art Gòtic a Catalunya. Arquitectura III. Dels palaus a les masies**. Vol III, Enciclopèdia Catalana, Barcelona. p p 46-54.

ANNEX I. FITXES D' UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

U.E. 100

Definició: Paviment

Relacions físiques:

Cobreix: 102

Interpretació: Paviment de peces de marbre de mides 25 x 25 cm i 2 cm de gruix i de color blanc fent aigües

Cronologia: Contemporània. Segle XX.

U.E. 101

Definició: Graons

Relacions físiques:

Cobreix: 102

Interpretació: Dos graons d'accés a l'escala de la finca bastits amb maons i coberts amb un aplacat de marbre blanc format per tres peces. Tenen una alçada, cada graó, de 18 cm

Cronologia: Contemporània. Segle XX.

U.E. 102

Definició: Preparació

Relacions físiques:

Cobert: 100. 101

Cobreix a 103

Interpretació: Preparació del paviment i dels graons d'accés a l'escala, fet amb morter de ciment per assentar i lligar.

Cronologia: Contemporània. Segle XX.

U.E. 103

Definició: Estrat

Relacions físiques:

Cobert: 102

Cobreix: 104, 107

Interpretació: Estrat de reompliment format per terra color marró fosc, fragments d'escòria de metall i fragments de rajoles decorades vidrades similars a les que formen els plafons de la façana de la finca i que es deurien trencar durant la instal·lació i serviren per aixecar la cota en aquell punt

Cronologia: Contemporània. Inicis segle XX.

U.E. 104

Definició: Fossa sèptica

Relacions físiques:

Cobert per 103

Tallat per 106

Reblert per 109

Interpretació: Fossa sèptica per les aigües fecals i/o residuals. Consistent en una estructura rectangular subterrània bastida amb murs de maons massissos i amb un arrebossat de morter per impermeabilitzar. Presenta unes dimensions interiors de 3,50 x 2,55 m amb una alçada màxima conservada de 2,15 m. A la seva cantonada Nord-oest conserva una trapa formada per blocs de pedra rectangulars amb una pedra quadrada de tapadora que encara conserva la

marca d'una anella de ferro per aixecar la tapa de registre per observar el seu interior.

Cronologia: Contemporània. Inicis segle XX

U.E. 105

Definició: Solera

Relacions físiques:

Cobert per 103

Cobreix a 104

Interpretació: Solera de maons que cobreix la volta de la fossa sèptica u.e. 104. formada per tres capes de maó pla lligats amb morter.

Cronologia: Contemporània. Inicis segle XX

U.E. 106

Definició: Negatiu

Relacions físiques:

Cobert: 102

Reomplert per:104

Interpretació: Retall que ocupa gairebé mig espai de la cala, d'Est a Oest i que trenca la solera de la volta de la fossa sèptica per encabir-hi dos tubs de ferro per canalitzar l'aigua.

Cronologia: Contemporània. Segle XX.

U.E. 107

Definició: Tubs

Relacions Físiques:

Reomplen a 106

Interpretació: Tubs de ferro corresponents a canalitzacions d'aigua que tallen la solera de la volta de la fossa sèptica en sentit Est- Oest i que venen de l'interior de la finca i es dirigeixen al carrer.

Cronologia:Contemporània. Segle XX

U.E. 108

Definició: Riostra o trava

Relacions Físiques:

Cobert per 103

Cobreix a 104

Interpretació: Riostra o trava bastida amb pedres poc treballades que fonamenten l'arcada que marca l'accés a l'espai de l'escala.

Cronologia: Contemporània. Inicis segle XX

U.E. 109

Definició: Estrat

Relacions Físiques:

Reomple a 104

Interpretació: Estrat consistent en sediment producte de l'acumulació d'aigües fecals que reomple l'interior de la fossa sèptica

Cronologia: Contemporània. Segle XX

ANNEX II. INVENTARI FOTOGRÀFIC I CONTACTES

1) Façana edifici.JPG	28) Vista forat per accedir a la neteja interior.JPG
2) Rajoles façana.JPG	29) Vista interior fossa u.e. 104.JPG
3) Vestíbul d'accés.JPG	30) Interior fossa u.e. 104 .JPG
4) Zona intervenció.JPG	31) Volta interior fossa u.e. 104.JPG
5) Caixa escala.JPG	33) Volta interior fossa u.e. 104.JPG
6) Afectació paviment.JPG	34) Volta interior fossa u.e. 104.JPG
7) Afectació paviment.JPG	35) Volta interior fossa u.e. 104.JPG
8) Preparació u.e. 102.JPG	36) Volta interior fossa u.e. 104.JPG
9) Desmuntatge graons u.e. 101.JPG	37) Volta interior fossa u.e. 104.JPG
10) Anivellament u.e. 103.JPG	38) Volta interior fossa u.e. 104.JPG
11)Anivellament u.e. 103.JPG	39) Volta interior fossa u.e. 104.JPG
12)Vista general.JPG	40) Volta interior fossa u.e. 104.JPG
13) Riostra u.e. 108 i trapa fossa u.e. 104.JPG	41) Volta interior fossa u.e. 104.JPG
14) Solera volta u.e. 105.JPG	42) Volta interior fossa u.e. 104.JPG
15) Solera volta u.e. 105 i trapa u.e. 104 .JPG	
16) Vista general amb retall u.e. 106.JPG	
17) Vista des del vestíbul.JPG	
18) Solera u.e. 105.JPG	
19) Detall solera u.e. 105.JPG	
20)Detall trapa u.e. 104.JPG	
21) Trapa u.e. 104.JPG	
22)Trapa u.e. 104.JPG	
23)Vista interior fossa.jpg	
24) Vista interior fossa.JPG	
25) Vista general.JPG	
26) Vista general.JPG	
27) Vista general.JPG	

1) Façana edifici.JPG

2) Rajoles façana.JPG

3) Vestíbul d'accés.JPG

4) Zona intervenció.JPG

5) Caixa escala.JPG

6) Afectació paviment.JPG

7) Afectació paviment.JPG

8) Preparació u.e. 102.JPG

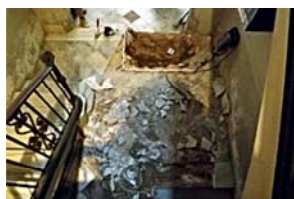
9) Desmuntatge graons u.e. 101..

10) Anivellament u.e. 103.JPG

11) Anivellament u.e. 103.JPG

12) Vista general.JPG

13) Vista general u.e.108 i trapa fossa u.e. 104

14) Solera volta u.e. 105.JPG

15) Vista general u.e. 105 i trapa u.e. 104

16) Vista general amb retall u.e. 106

17) Vista des del vestíbul.JPG

18) Solera u.e. 105.JPG

19) Detall solera u.e. 105.JPG

20) Detall trapa u.e. 104.JPG

21) Trapa u.e. 104.JPG

22) Trapa u.e. 104.JPG

23) Vista interior fossa.jpg

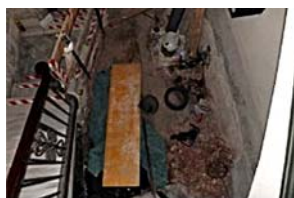
24) Vista interior fossa.JPG

25) Vista general.JPG

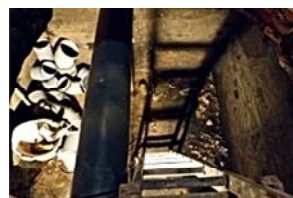
26) Vista general.JPG

27) Vista general.JPG

28) Vista general u.e.108 i trapa fossa u.e. 104

29) Vista interior fossa u.e. 104.JPG

30) Interior fossa u.e. 104 .JPG

31) Volta interior fossa u.e. 104.JPG

32) Volta interior fossa u.e. 104.JPG

33) Volta interior fossa u.e. 104.JPG

34) Volta interior fossa u.e. 104.JPG

35) Volta interior fossa u.e. 104.JPG

Volta interior fossa u.e. 104.J

Volta interior fossa u.e. 104.J

Volta interior fossa u.e. 104.J

Volta interior fossa u.e. 104.J

Volta interior fossa u.e. 104.J

Volta interior fossa u.e. 104.J

ANNEX III. INVENTARI DE MATERIALS

UE	Nº dife.	Nº fragm.	Classificació	Definició	Forma	Tècnica	Pasta	Dec Ext	Dec Int	Acabats	Cronologia	Observacions	Foto	Dib
103	1	1	14003	PS	TUP	TO	AO			VI	XIX	Peça sencera		
103	2	41	50014	SF	RAJOLA	TO	AO			VI	XIX	Motius florals.Fons groc,flors blau i blanc		
103	3	2	50014	SF	RAJOLA	TO	AO			VI	XX	Fons blanc amb taques blaus		
103	4	6	50014	SF	RAJOLA	TO	AO			VI	XX	Fons blanc i puntets blaus		
103	5	1	50014	SF	RAJOLA	TO	AO			VI	XX	Aiguamarina		

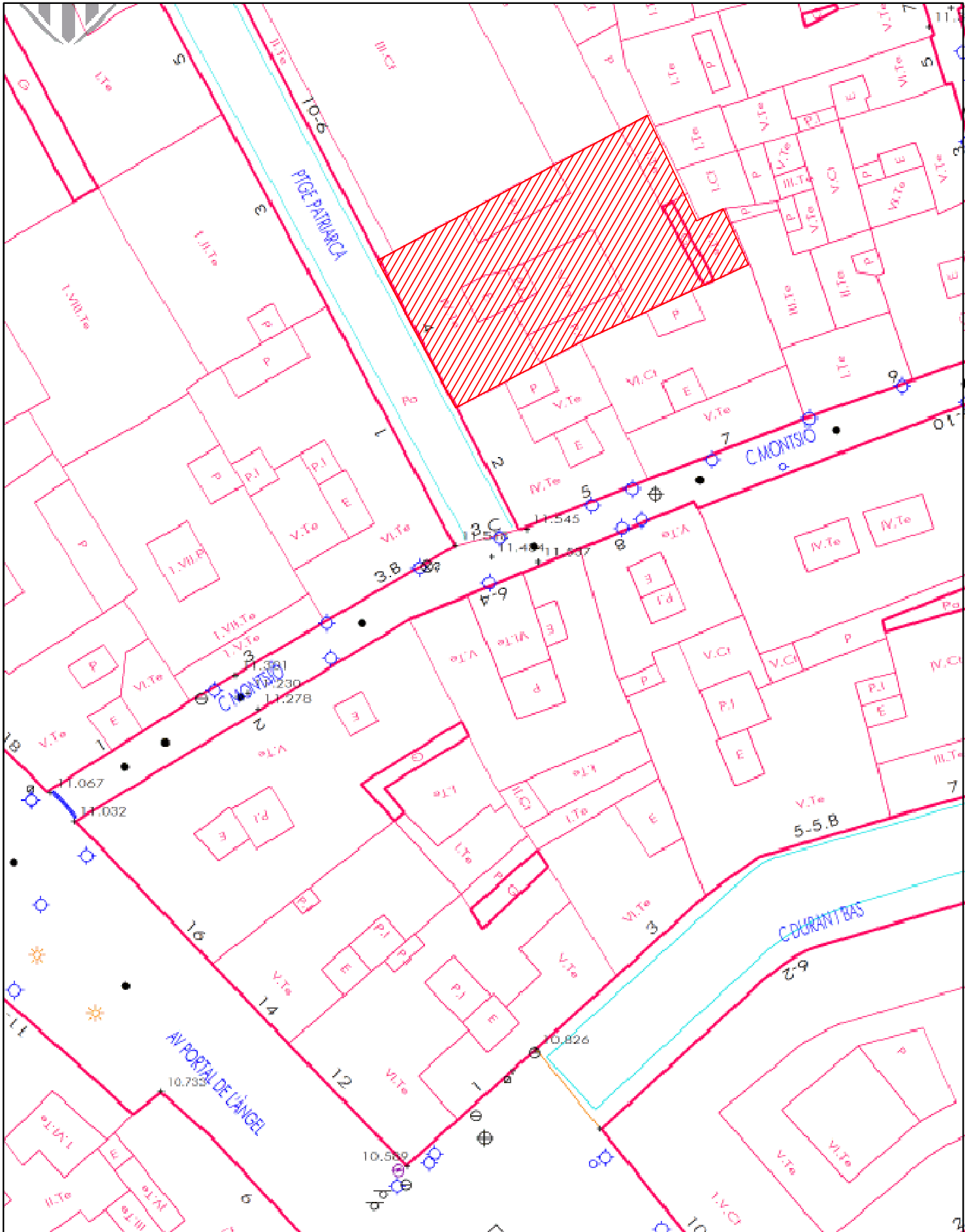
ANNEX IV. PLANIMETRIA

1.- Planta de situació. Escala 1:500. DIN-A-4

2.- Plantes generals i secció general. Escala 1:50. DIN-A-3

ARQUEÒLEGS.CAT, S.L

INTERVENCIÓ 076/14

PLANTA SITUACIÓ

ESCALA 1:500

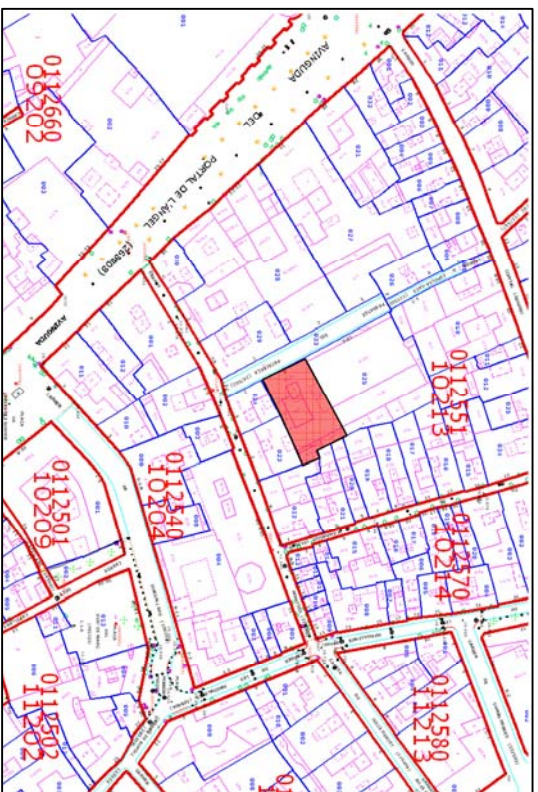
PASSATGE DEL PATRIARCA, 4 A
BARCELONA (BARCELONÈS)

DIRECCIÓ I DIBUIX: JÚLIA MIQUEL LÓPEZ

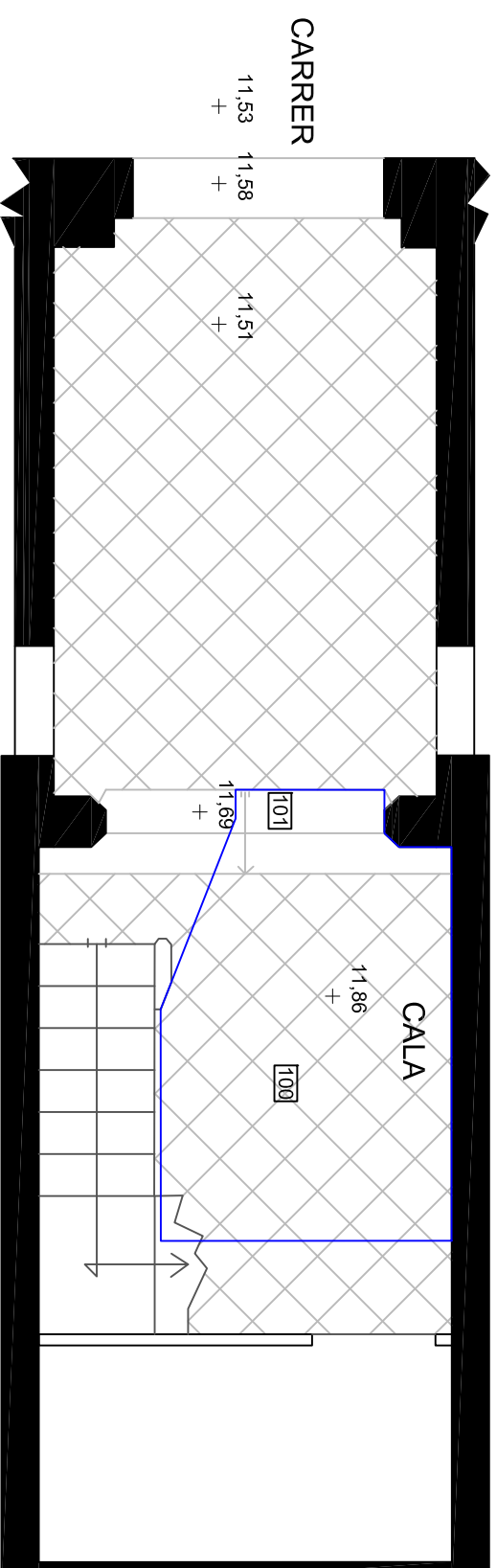
desembre, 2014

Núm.

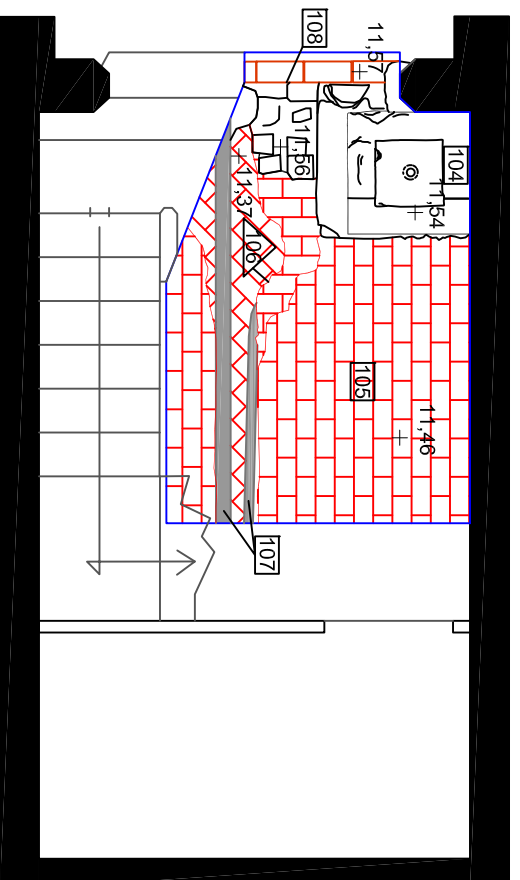
01

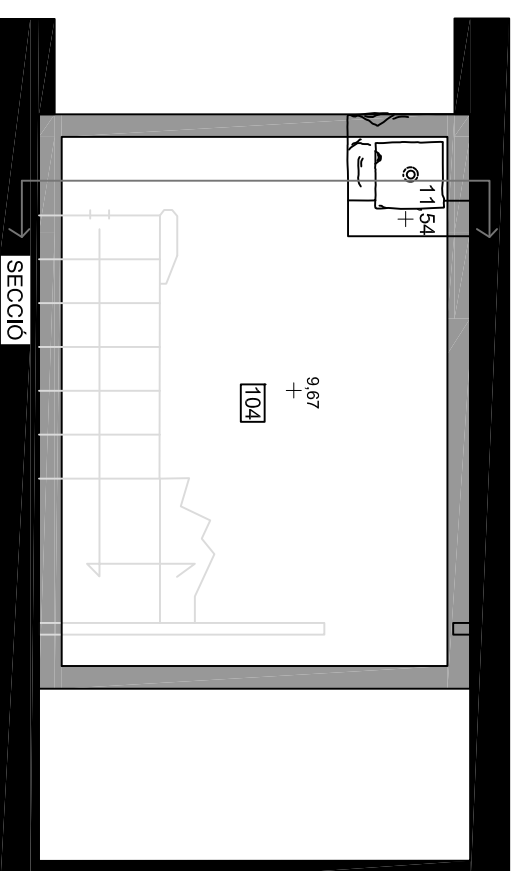
SITUACIÓ

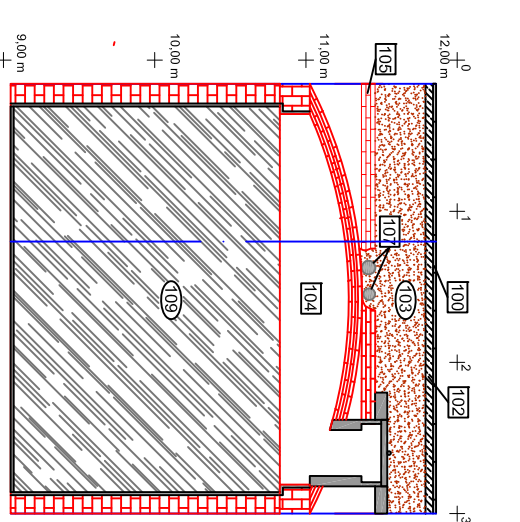
PLANTA INICIAL

PLANTA SOLERA I TRAPA

PLANTA FOSSA SÈPTICA

SECCIÓ

 ARQUEOLÒGIC DE CATALUNYA	INTERVENCIÓ 076/14	PASSATGE PATRIARCA núm. 4 A BARCELONA (BARCELONÈS)	Núm.
	PLANTES GENERALS I SECCIÓ	DIRECCIÓ I DIBUIX: JÚLIA MIQUEL LÓPEZ	02
	ESCALA 1:50	desembre, 2014	